

Ailede ve Okulda Eğitim Sorunları:

Eğitimde Çocukla Konuşma Davranışları

Cavit BINBAŞIOĞLU*

Çocukla konuşmak, eğitimde en çok başvurulacak yöntemlerden biridir. Bunda da eğiticinin uygun bir davranışta bulunması gerekir. Çocukla konuşmanın, kendine özgü anlamı, yöntemi ve kuralı olduğu söylenebilir. Aşağıda bunlardan birkaçına işaret edilecektir.

Büyükler gibi, çocuklar da, kendi duygu ve düşüncelerine karşı olunmaktan hoşlanmazlar. Bunun için, çocuk ile konuşurken, "Ne olacak, o daha çocuk, anlamaz, ben istediğimi söylerim." diye düşünmemek gerekir. Çocuk ile konuşurken dikkat edilecek en önemli hususlar, onun kişiliğine saygı göstermektir; şeklinde özetlenebilir. Özellikle, çocuğun onuru korunmalı, kendi hakkındaki yanlış duygu ve düşünceleri ortadan kaldırılmalı ve onun bilgisizliğini, beceriksizliğini ortaya koyucu yanlış davranışlardan kaçınılmalıdır. Bu söylediklerimizi biraz daha açalım.

Söz Konusu Sorunla İlgili Olarak Çocuğun Ne Hissettiğini Anlamaya Çalışmak

Herhangi bir sorunla ilgili olarak, çocuğun ne hissettiğini anlamak için yapılacak iş, çocukla konuşmaktır. Çocukla konuşurken yapılan hatalardan biri, çocuğun onurunu ya da "özsaygısını" hiç dikkate almadan, gelişmiş güzel söylemektir. "Siz ve Çocuğunuz" adlı kitabın yazarı Haim G. Ginott'a göre, çocuğun onur ya da özsaygısını korumayan bir konuşma, çocuk üzerinde hiçbir olumlu etki yapmaz (Ginott, Haim G.; Siz ve Çocuğunuz, 1980, s. 7).

Çocuk, kendi sorunu ile ilgili olarak, kendi iç dünyasında neler olup bittiğinin eğitici tarafından bilinmesini ister. Bu da, onun yerine kendimizi koyarak, onur kırmadan, sorunlarını anlamaya çalıştığımız hissini kendisine verdiğimiz zaman mümkün olabilir. Çocuk, bundan emin olduğu zaman, davranışını değiştirme iradesi gösterebilir. Bunun için, çocuğa karşı, bu durumu belirleyici sözcükler kullanmalı ve bunlara uygun davranış göstermeliyiz. Böyle yaparsak, çocuk en azından, söz konusu sorunun rahatsız edici etkisinden kısmen kurtulabilir. Çocuk, küçük olduğu oranda, buna daha çok

gereksinim vardır. Örneğin, ağlamakta olan bir çocuğun yanına vardığımız zaman, "Neden ağlıyorsun? Seni kim dövdü? Kimbilir ne gibi yaramazlık yaptın?" gibi "kendine güven" duygusunu azaltıcı onur kırıcı, hatta suçlayıcı sözler yerine, "Muhakkak üzülmüşsündür, canın acıyordur. Ağrıyan yerin neresidir? bir göreyim. Şimdi o geçecek. Şuraya bir şey sürelim." gibi sözler söylenir ve davranışta bulunulur, bundan çocuk, söz konusu sorunun anlaşıldığı, kabul edildiği anlamını çıkarır ve eğitim etkisini kabul edici bir davranış göstermeye başlar.

Çocuğun Kendi Hakkındaki Olumsuz Duygu ve Düşüncelerini Ortadan Kaldırmaya Çalışmak

Bazı çocuklar, o güne kadarki yanlış eğitimin bir sonucu olarak, kendileri hakkında yanlış ya da olumsuz duygu ve düşüncelere sahiptirler. Kendilerinin bilgisiz, görgüsüz ve geri zekâlı olduğu gibi "yetersizlik ve olumsuzluk" ifade eden bir durumda olduklarını söylerler. Bunlar, bu duygu ve düşüncelere âdeta inandırılmışlardır. Eğitimi, eğitim etkisini kabul etmeye engel olan, bu türlü tutum ve davranışlardan çocuğu kurtarmak durumundadır. Burada, bununla ilgili olarak şöyle bir örnek verebiliriz:

Mesleğe girişimin ilk yıllarında (1947) gezici başöğretmenlik yaparken, bir köy okulunda sorduğum bir soruya yanıt veremeyen 6-7 yaşlarındaki bir çocuk, "Benim kafam kalın!" dedi. Bunun, yanlış eğitimin bir sonucu olarak çocukta yerleşmiş bir 'sabit fikir' olabileceğini tahmin ettiğim için, hemen konuşmayı keserek "Nereden biliyorsun?" diye sordum. Daha önce eğitmenin öyle söylediğini bildirdi. Bunun üzerine, çok yapılan bu eğitim hatası ile ilgili inançtan çocuğun kurtarılması gerektiğini düşündüm. Hemen orada bulunan ders araçlarından da yararlanarak, küçük bir muayene yaptım, bazı sorular sordum (Bununla ilgili muayene şekli o zamanki İlkokul Yönetmeliğinde vardı.). Çocuğu ve eğitmeni de küçük düşürmeyecek şekilde bir şeyler söyledim. Onun ifade şekline benzer şekilde, "Evet, eskiden biraz öyle imiş ama, şimdi incelmış!" dedim. Bunun üzerine, çocuğun gözleri açıldı.

Dünyaya geniden gelmiş gibi oldu. Artık, kendisine daha "güvenli" bakıyordu.

Kuşkusuz, çocuğu, bu tür yanlış inançlardan kurtarmak kolay değildir. Bu, bir anda gerçekleşemez. Bu, ancak zaman içinde olabilir. Bunun için , önce çocukta soruna karşı bir kuşku uyandırmak, sonra da bunu ortadan kaldıracak nitelikte elle tutulur, gözle görülür bir işlem yapmak gerekir. Bu örnekte de böyle yapılmıştır.

Çocuğu Küçük Düşürücü Davranışlardan Sakınmak:

Çocuk ile konuşurken yapılacak işlemde birisi de, çocuğa karşı küçük düşürücü, aşağılayıcı, hor görücü bir davranışta bulunmamaktır. Herkes, kendi kişiliğini korumaya çalışır. Çocuğa, bilgisiz, beceriksiz, geri zekâlı, vurdum duymaz vb. nitelikte bir kimse olduğunu söylersek, bu durumda çocuk , bize karşı öfke, nefret ve hatta öç alma şeklinde olumsuz duygular göstermeye başlayabilir. Hatta, daha ileri aşamada, çocuk, kendisini bir "suçlu" olarak

algılayabilir. Bunların hepsi, eğitim açısından sakıncalı davranışlardır. Çünkü, çocuk, bir eğitici ve öğretici olarak, bize çok güvenir. Onun gözünde ana baba ve öğretmen , güvenilir birer otoritedir. Çocuğun güvendiği kişi tarafından bu biçimde damgalanması, yukarıdaki örnekte olduğu gibi, çocuğu, olumsuz duygular ve inanışlar içine sürükler. Bir süre sonra çocuk, bunlara inanır hale gelir. Eğitici olarak bizim işimiz, çocuğu bu duruma düşürmeye engel olmak olduğu gibi, düşürülmüş olanları da kurtarmaktır.

***

Eğitimde, davranış değiştirme ile ilgili teknik ve davranışlar dışında, çocuğu dinlemeye, onunla ilgilenmeye devam eder ve onun kişiliğine saygı gösterirsek; çocuk, kendini bir "değer" olarak görmeye başlar. Böyle bir "değer"e sahip olan bir kimse , başka insanlarla olan ilişkilerinde de daha etkin bir duruma geçer.